

prowadzonej metodą niezależnych poziomów brakowania w hodowli owiec. Rozprawa habilitacyjna. Rozprawy Naukowe i Monografie, Wydawnictwo Naukowe SGGW-AR, Warszawa, 1-40, 1983. **16. Klewiec J., Gruszecki T., Baranowski A., Markiewicz J., Gabryszuk M.:** Przegląd Hodowlany 8, 49-50, 2000. **17. Kozal E.:** Przyżyciowe pomiary USG jako wskaźnik jakości tuszy przy selekcji jagniąt owiec mięsnego typu użytkowego. Sprawozdanie merytoryczne z realizacji zadań wykonanych w ramach projektu badawczego nr 5 P06E 006 08. Katedra Hodowli Owiec i Kóz, maszynopis, 1-37, 1998. **18. Martyniuk E., Olech W., Radomska M.J.:** Zeszyty Naukowe Przeglądu Hodowlanego 4, 83-91, PTZ, Warszawa 1991. **19. Mavrogenis A.P., Louca A., Robinson O.W.:** Anim. Prod. 30, 271-276, 1980. **20. Niżnikowski R., Borys B., Gruszecki T., Wójtowski J.:** Przegląd Hodowlany 7, 16-21, 2001. **21. Olesen J., Husabo J.O.:** Results from ultrasonic scanning in Norwegian sheep. 43th Annual Meeting EAAP, Madrid 1992. **22. Osikowski M.:** Roczniki Naukowe Zootechniki, supl. 11, 329-342, 2001. **23. Quaas R.L., Pollak E.J.:** Journal of Animal Science 58, 1097-1106, 1980. **24. Patkowska-Sokoła B., Bodkowski R., Dobrzański Z., Kołacz R., Bodak E.:** Zeszyty Naukowe Przeglądu Hodowlanego 13, 203-211, PTZ, Warszawa 1994. **25. Patkowska-Sokoła B., Bodkowski R., Jarosz L.:** Wpływ podawania utwardzonych żelatynowych kapsulek z olejami roślinnymi na skład kwasowy tłuszczu jagnięcego. Międzynarodowa Konferencja „Perspektywy hodowli zwierząt w Polsce” Wrocław 18-19.09.1995, t. 1, 65-72, 1995. **26. Patkowska-Sokoła B., Bodkowski R., Jędrzejczak J.:** Zesz. Nauk. AR we Wrocławiu, Konferencje XXX, 399, 259-269, 2000. **27. Radomska M.J.:** Opracowanie programu hodowlanego dla owiec ras mięsnych. Raport końcowy z realizacji projektu badawczego nr 5 0598 91 01. Katedra Genetyki i Ogólnej Hodowli Zwierząt, SGGW Warszawa, maszynopis 1994. **28. Radomska M.J., Klewicz J.:** Prace i Materiały Zootechniczne 15, 101-108, 1977. **29. Rant W., Niżnikowski R.:** The preliminary investigations on adopting live ultrasonic measurements in meatiness estimation of slaughter lambs. 47th Ann. Meet. EAAP, Lillehammer, Norway 1996. **30. Simm G.:** Selection for lean meat production in sheep. Progress in sheep and goat

research, Chapter 9, 193-215, CAB International, Editor: A.W. Speedy, 1992. **31. Szatkowska-Gałka:** Roczn. Nauk. Zoot. 14 (1), 93-100, 1987. **32. Thompson J.M., Kinghorn B.P., Banks R.G.:** Application of non-invasive techniques for carcass evaluation in breeding. 47th Ann. Meet. EAAP, Lillehammer, Norway 1996. **33. Thorsteinsson S.S., Thorgerisson S., Einarsdottir O.B.:** Precision of predicting lean and fat weight from live ultrasonic measurements and genetic parameters of these measurements. 5th World Congress on Genetics Applied to Livestock Production, vol. XVIII, 11-14, 1994. **34. Thulke H.-G., Schüler L., Klagge H.:** Stand und Möglichkeiten der Zuchtwertschätzung für Schafe in Deutschland. 2. Symposium des Institutes für Tierzucht und Tierhaltung mit Tierklinik, Halle, 08-09. Dezember 1994, 169-175, 1994. **35. Wójtowski J.:** Wytworzenie syntetycznej plenno-mięsnej linii owiec. Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu, Rozprawa habilitacyjna, 299, 1-80, 1999. **36. Wójtowski J., Ślósarsz P., Gut A., Stanisław M.:** Genetyczne parametry der in vivo erfaten Schlachtkörpermerkmale der Lämmer aus väterlicher Fleischschafflinie im Berrichonne du Cher - Typ. Wissenschaftliche Zeitschrift der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, 12/94, 174-180, 1994. **37. Zduńczyk Z.:** Biuletyn Naukowy UWM Olsztyn, 8, 7-15, 2000. **38. Żarnecki A.:** Roczn. Nauk. Zoot. 6, 1, 137-143, 1979.

Autorzy: prof. dr hab. Roman Niżnikowski, SGGW, Wydział Nauk o Zwierzętach, Katedra Szczegółowej Hodowli Zwierząt, Zakład Hodowli Owiec i Kóz; ul. Ciszewskiego 8, 02-786 Warszawa; doc. dr hab. Bronisław Borys, IZ ZZD Kołuda Wielka, 88-160 Janikowo; dr hab. Jacek Wójtowski, AR w Poznaniu, Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt, Katedra Hodowli Owiec i Kóz, Złotniki, ul. Słoneczna 1, 62-002 Suchy Las; prof. dr hab. Tomasz Maria Gruszecki, AR w Lublinie, Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt, Katedra Hodowli Owiec i Kóz, ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin.

SAPARD i inne fundusze UE źródłem inwestowania pro jakościowego zwiększającego opłacalność hodowli i chowu zwierząt

Stanisława Okularczyk

W Europie istnieje wysoka nadprodukcja żywności, szczególnie pochodzenia zwierzęcego. Z tej, między innymi, przyczyny w polityce rolnej Unii Europejskiej preferowany jest kieru-

nek ekstensyfikacji uprawy roślin oraz chowu zwierząt. Znajduje to wyraz w kryteriach stosowania funduszy pomocowych kolejnych programów Unii Europejskiej dla krajów kandydujących z obszaru Środkowej i Wschodniej Europy. Takie kraje, jak Węgry, Czechy czy Słowacja niejako „z marszu”, bez szkód ekonomicznych dla swego rolnictwa, mogą ekstensyfikować produkcję. Jednak w warunkach polskich stanowi to poważny problem. Wspomniane kraje dopracowały się już wysokiego poziomu intensywności produkcji i ekonomicznej kondycji swoich gospodarstw. W Polsce, w całej swej masie rolnictwo jest silnie zróżnicowane, zarówno w poziomie intensywności, nowoczesności, skali, jak i opłacalności produkcji. Przeważająca jego część miała i ma niski poziom intensywności, nowoczesności i dochodowości. Dalsza jego ekstensyfikacja oznaczałaby postępowanie spadku krytycznie już niskiej dochodowości, przede wszystkim dlatego, że za żywność ekologiczną, produkowaną ekstensywnie, przeciętny konsument nie zapłaci stosownie wysokiej ceny. Rolnikowi produkującemu ekstensywnie należna jest dużo wyższa cena za surowce roślinne i zwierzęce, gdyż: po pierwsze – uzyskuje on niższe plony roślin i wydajności zwierząt, po drugie – ponosi wyższe nakłady (szczególnie pracy), wyższe koszty pro-

FUNDUSZ
WSPÓLPRACY
COOPERATION
FUND

dukcji i dystrybucji. Tymczasem już obecnie notuje się poważny spadek popytu na żywność, co jest skutkiem malejącej siły nabywczej konsumentów przy obecnych cenach, nie mówiąc o ich wzroście.

Z danych statystycznych wynika, że rolnictwo – oceniając je w całej masie według kryteriów towarowości i kondycji ekonomicznej – podzielić można na następujące segmenty:

- subsektor rolnictwa socjalnego – nietowarowego, w którym główną pozycją wpływów pieniężnych są emerytury, renty i praca dorywcza – stanowi 28%;

- segment drobnego rolnictwa – o niskiej towarowości gospodarstw wielokierunkowych, tradycyjnych, o trwałym dysparytecie dochodowym – stanowi 62%;

- segment gospodarstw nowoczesnych – o wyższej skali, wysokotowarowych, kreatywnych, o silnych związkach z przetwórstwem, bankiem i innymi ogniwami gospodarki, ekonomicznie wydolnych do rozwoju i konkurencji z farmerami UE – stanowi około 10% rolnictwa.

W kategoriach polityki ekstensyfikacji europejskiego rolnictwa tylko ta ostatnia grupa (10%) byłaby objęta u nas programami pomocowymi ukierunkowanymi nie na ilość, lecz jakość. Dotyczyłyby to gospodarstw, które – mówiąc językiem potocznym – od niedawna „stanęły na nogi”, są mobilne, prozwojowe i nastawione na poprawę jakości produkcji, ale wraz ze wzrostem ilościowym. Jeżeli ci rolnicy nie będą mogli liczyć na dopłaty na produkt w wysokości wypłacanej farmerom UE, będą musieli stosować inne zabiegi skierowane na maksymalizację dochodów, tzn. wzrost skali, podnoszenie jednostkowej produktywności zwierząt, ograniczanie kosztów, poprawę jakości i ceny.

Różnice w kondycji ekonomicznej gospodarstw farmerów unijnych i polskich rolników powstały na skutek prowadzenia różnej polityki rolnej w ciągu 50 lat. Są jeszcze inne różnice, powstałe m.in. w wyniku tej polityki. Średnia powierzchnia polskiego gospodarstwa jest trzykrotnie mniejsza od średniej farmy w UE, natomiast zasoby pracy (oraz zaludnienie wsi) na hektar są czterokrotnie większe w Polsce niż w UE. Jest to przyczyną bardzo niskich dochodów *per capita* na polskiej wsi i dalszej spirali ubożenia ludności wiejskiej. Wynika z tego potencjalnie i realnie mała zdolność podejmowania niektórych oferowanych funduszy z programów UE przez polskich rolników. W większości gospodarstw brak środków własnych na inwestycje, które trzeba uprzednio zrealizować, aby później odzyskać część poniesionych kosztów. Niektóre środki przeznaczone przez UE dla Polski i możliwe do wykorzystania dla rolnictwa i wsi przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1
PHARE w ramach pięcioletniego Programu Indykatywnego w latach 1995-2000, w mln ECU

Przeznaczenie	Plan alokacji i kwota	Resort wiodący
Rolnictwo	61	MRiGŻ
Ochrona środowiska	23	MOŚZNIŁ
Rozwój regionalny	95	CUP/KIE
Restrukturyzacja	9,75	MPIH
Małe i średnie przedsiębiorstwa	15	MPIH
Udział w programach UE	78	KIE
TEMPUS (edukacja)	140	MEN

Poważna część środków PHARE została wykorzystana na szkolenia rolników, edukowanie sfery przetwórstwa i przemysłu spożywczego, wzorcowe inwestycje dla rolnictwa,

w tym kompleksowe wzorce całych wsi (np. Turośl w Północnej Polsce). Główny strumień finansowy tego programu, zgodnie z jego przeznaczeniem, skutkowało podniesieniem jakości, racjonalizacją organizacji procesów produkcyjnych i usprawnieniem skupu oraz obrotu rolnego. Najwyższą mierzalną skuteczność oddziaływania tego programu w skali kraju odnotowano w sferze produkcji mleka krowiego, jego jakości oraz koncentracji przemysłu mleczarskiego. Liczba dostawców zmalała do 1/4, tj. do 400 tys., a średnia mleczność krów, m.in. w wyniku ostrej selekcji, wzrosła z 3082 kg do 3928 kg (tab. 2). Pośredni i bezpośredni wpływ edukacji

Tabela 2
Pogłowie krów i ich średnia wydajność (wg EUROSTAT)

Kraj	Liczba krów tys. szt.	Wydajność kg mleka
Holandia	1732	6278
Szwecja	520	6274
Dania	712	6230
Finlandia	421	5903
Wlk. Brytania	2717	5458
Francja	4846	5230
Niemcy	5405	5204
Belgia	726	4692
Węgry	440	4671
Hiszpania	1422	4163
Austria	826	3935
Włochy	2684	3912
Irlandia	1468	3685
Grecja	213	3146
Polska	2960*	3928**
UE	24 124	5400

*Liczba dostawców w 2002 r. – 400 tys.

**Wydajność krów w Polsce w 1991 r. – 3082 kg

rolników wpłynął na poprawę jakości surowców pochodzenia zwierzęcego, szczególnie mleka oraz wieprzowiny. Pomimo trudności ekonomicznych wysoką pozycję, zarówno w wymiarze globalnym, jak i europejskim, zajmujemy w hodowli

Tabela 3
Lokata Polski w światowej produkcji trzody chlewnej (wg Pig International i obliczeń własnych)

Kraj	Stan pogłowia w 2000 r. tys. szt.	Udział w świecie %	Lokata
Chiny	437 551	60,4	1
USA	59 848	8,3	2
Brazylia	27 321	3,9	3
Niemcy	25 775	3,7	4
Hiszpania	22 435	3,2	5
Wietnam	19 584	2,8	6
Rosja	18 300	2,5	7
Polska	18 224	2,4	8
Indie	16 015	2,3	9
Francja	15 911	2,1	10
Meksyk	13 690	1,8	11
Holandia	12 822	1,7	12
Dania	12 642	1,7	13
Kanada	12 027	1,6	14
Filipiny	11 715	1,6	15

i chowie świń. W światowej produkcji mamy ósme miejsce (tab. 3), a w Europie trzecie (tab. 4). Skuteczność programów pomocowych UE w Polsce byłaby wyższa, gdyby rolnicy mieli lepszą kondycję ekonomiczną oraz większe zasoby ziemi. W tabeli 5 przedstawiono różnice w możliwościach rozwoju skali tuczu świń pomiędzy farmami UE a przeciętnymi polskimi gospodarstwami. Pomędzy Polską a Wielką Brytanią są to różnice blisko dziesięciokrotne, a mimo to zajmujemy w tej branży trzecią lokatę w Europie.

Tabela 4
Udział Polski w produkcji wieprzowiny krajów Unii Europejskiej
(obliczenia własne na podstawie danych EUROSTAT)

Kraj	Lata				Lokata
	1990		2001		
	tys. ton	%	tys. ton	%	
Polska	2341	14,1	2503	12,4	3
Austria	401	2,4	473	2,3	10
Belgia	747	4,5	1067	5,3	8
Dania	1208	7,3	1710	8,5	6
Finlandia	178	1,1	175	0,8	14
Francja	1817	10,9	2284	11,5	4
Grecja	147	0,8	143	0,7	15
Hiszpania	1772	10,7	2918	14,7	2
Holandia	1904	11,6	1810	9,0	5
Irlandia	160	1,0	244	1,2	13
Niemcy	3142	18,9	3822	19,0	1
Portugalia	278	1,7	330	1,6	11
Szwecja	291	1,9	275	1,3	12
Wlk. Brytania	953	5,8	939	4,7	9
Włochy	1211	7,3	1412	7,0	7
Razem	16 550	100	20 105	100	

Tabela 5
Średni obszar gospodarstw rolniczych w Polsce i krajach Unii Europejskiej oraz możliwości rozwoju skali tuczu świń (wg EUROSTAT i GUS)

Kraj	Średni obszar gospodarstw, ha	Hipotetyczna, średnia skala produkcji świń oparta na paszach własnych, szt. rocznie z gosp.	Lokata możliwości
Polska	7,6	108	14
Belgia	18,8	269	10
Dania	39,6	565	3
Finlandia	21,7	310	8
Francja	38,5	551	4
Grecja	4,5	64	16
Hiszpania	19,7	281	9
Holandia	17,7	253	11
Irlandia	28,2	403	7
Luksemburg	39,9	570	2
Niemcy	30,3	433	5
Portugalia	8,7	124	13
Szwecja	34,1	487	6
Wlk. Brytania	70,1	1022	1
Włochy	5,9	84	15
Austria	15,4	220	12

Program SAPARD bardzo długo „inkubował” w urzędniczych biurkach zanim wszedł w życie. Jego założenia wyraźnie wytyczają granice celu. Nie może on wspomagać wzrostu skali ani ilościowego wolumenu naszej produkcji. Służyć może jedynie działaniom pro-jakościowym, poprawiać cechy surowców rolnych oraz ulepszać parametry środowiska i otoczenia produkcji. W tabeli 6 podano w syntetyczny sposób zasady stosowania programu we wspomaganie poszczególnych kierunków produkcji zwierzęcej. Wynika z nich jasno przedział skali produkcji jaka jest wspomagana. Najbardziej ograniczona jest skala tuczu świń i drobiu. Parytetowa skala tuczu świń w Polsce oscyluje obecnie w granicach 560-600 sztuk. Ta ilość przynosi dochód rolniczy netto porównywalny ze średnią płacą trzech osób pracujących poza rolnictwem. Program SAPARD wspiera tylko chlewnie o skali produkcji od 100 do 250 tuczników. Byłaby to prawdopodobnie skala parytetowa, gdyby polscy rolnicy uzyskiwali dopłatę na produkt w wysokości równej 100% poziomu uzyskiwanego przez farmerów UE.

Tabela 6
Możliwości poprawy jakości produkcji zwierzęcej z pomocą programu SAPARD*

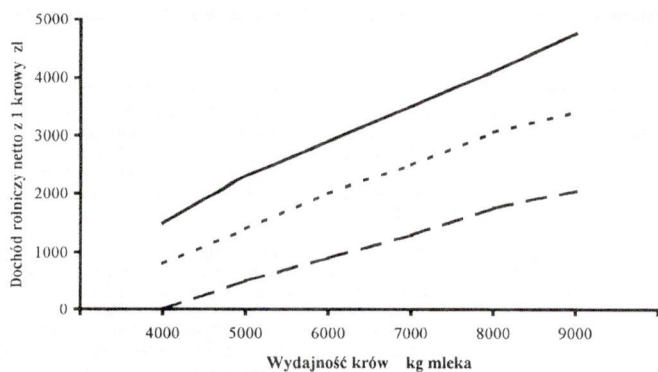
Kierunek produkcji zwierzęcej	Zasady stosowania pomocy
Mleko	50% kosztów przedsięwzięcia, lecz nie więcej niż 20 000 euro na 1 gospodarstwo, na ciągi gnojowy do 25 000 euro. Kryteria: wyjściowy poziom produkcji 20 tys. do 350 tys. litrów rocznie, docelowo 80-350 tys. litrów, gwarancja zbytu (umowa), obsada do 1,5 DJP/ha UR. Zakres: modernizacja poprawiająca higienę produkcji i zagospodarowania odchodów.
Żywiec wołowy	50% kosztów przedsięwzięcia, lecz nie więcej niż 12 000 euro na beneficjenta, na ciągi gnojowy 17 000 euro. Kryteria: gospodarstwo będzie utrzymywać 20 do 100 krów mamek, 30% TUZ**, obsada 1,5 DJP/ha. Zakres: budowa, modernizacja, wyposażenie techniczne, woda, system energetyczny, urządzenie pastwisk, budowa ciągu gnojowego, kanalizacja, zakup bydła hodowlanego (krów i byhajów), zakup urządzeń do produkcji pasz.
Żywiec wieprzowy i drób	50% kosztów, lecz do 15 000 euro dla inwestycji w trzodzie chlewnej i 12 000 euro w drobiu. Kryteria: gospodarstwo będzie posiadać stanowiska dla 100-250 tuczników lub 10-25 loch w cyklu zamkniętym; w drobiu: 2000-3000 m ² dla kur i kaczek, 1000-4000 m ² dla indyków, 500-2000 m ² dla gęsi; umowa na zbytu, warunki utrzymania zgodne z dyrektywami UE, zagospodarowanie odchodów i ochrona środowiska. Zakres: inwestycje – modernizacja budynków i ciągi pro-jakościowe.
Owczarstwo	50% kosztów przedsięwzięcia do 12 000 euro, budowa, modernizacja. Kryteria: wznowienie produkcji, podniesienie jakości baraniny, wzrost plenności, wykorzystanie kwot eksportowych, wykorzystanie użytków zielonych i tworzenie krajobrazu. Skala 10 do 100 matek.TUZ powyżej 30%, obsada 1,5 DJP/ha, umowa zbytu, system ekologiczny, zagospodarowanie odchodów, odpowiedni system utrzymania.

*Wymogi generalne dla beneficjentów: wiek do 50 lat, kwalifikacje rolnicze wyższe lub średnie, albo zasadnicze i 3 lata stażu w gospodarstwie lub nierolnicze i 5 lat stażu, zawodowe i 10 lat stażu; powinien być właścicielem lub dzierżawcą ubezpieczonym i prowadzić samodzielnie produkcję

**TUZ – trwałe użytki zielone

Znaczne pole manewru w zakresie stosowania programu SAPARD ma owczarstwo. Wiadomo jednak, że ten kierunek produkcji wykorzysta istniejące możliwości w niewielkim zakresie.

Z dużym prawdopodobieństwem można założyć, że w branży mleczarskiej, zarówno w sferze surowcowej, jak i przetwórczej, pomoc SAPARDU będzie wykorzystana efektywnie. Przede wszystkim dlatego, że zastosowanie silnego ekonomicznego bodźca w stosunku do dostawców mleka (eliminacja skupu mleka gorszych klas i poprawa ceny mleka klas dobrych) stworzyło w terenie atmosferę dużego zapotrzebowania na edukację z tego zakresu. Poza tym, nic tak skutecznie nie wspomaga wdrożeń jak korzyści (lub kary) pieniężne, co też odnotowano w gwałtownym wręcz wdrożeniu właściwego pozyskiwania i dystrybucji mleka. Należy przypomnieć, że poprawa jakości polskiego mleka nastąpiła w rekordowo krótkim czasie. Wbrew zaleceniom UE, dotyczącym ekstensyfikacji produkcji mleka wraz z jego jakościową poprawą, należałoby jednak propagować zdecydowanie intensywną, wysoką produkcję (z maksymalizacją wydajności krów do 9000 kg i więcej) opartą na paszach własnych. Tylko tak wysoka mleczność i bardzo dobra jakość tego surowca pozwoli konkurować z farmerami unijnymi, zagwarantuje odpowiednie dochody i utrzymanie się na rynku naszym rolnikom. Na rysunku 1 podano wielkość dochodu rolniczego z 1 krowy w zależności od wydajności mlecznej i udziału pasz

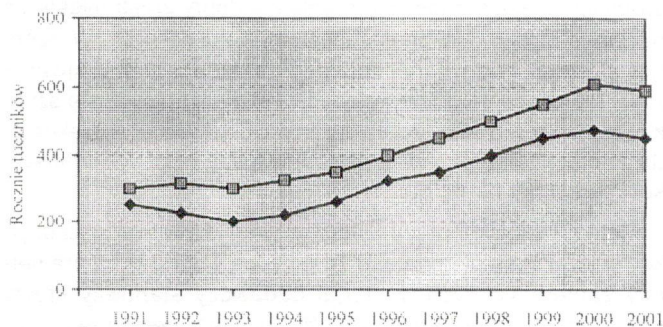

- oparta na wszystkich paszach własnych
- - - oparta na zbożach z zakupu
- · - oparta na mieszankach przemysłowych

Rys. 1. Efektywność intensyfikacji produkcji mleka (wyliczenia własne)

własnych. W produkcji mleka parytet dochodowy uzyskują obecnie rolnicy, którzy utrzymują 11 krów wysokowydajnych (około 8 tys. kg mleka) do 18 krów o przeciętnej wydajności uzyskiwanej w naszym kraju.

W produkcji trzody chlewnej programy pomocowe UE wykorzystano w procesie edukacji. Nastąpiła koncentracja produkcji tuczników. Już ponad 62% sprzedawanych tuczników pochodzi z chlewni liczących 50 i więcej sztuk. Postępowanie od lat niekorzystnych relacji cen pogarsza opłacalność tuczu, pomimo wyraźnej poprawy mięsności (z 46 do 54%). Tym samym podnosi to skalę parytetową produkcji świń, aż do 600 tuczników (rys. 2).

Rys. 2. Wielkość minimalnej skali parytetowej produkcji trzody chlewnej (obliczenia własne)

- · - oparta na paszach własnych
- - - oparta na paszach z zakupu

Polską produkcję zwierzęcą na tle produkcji w UE podano w tabeli 7. Największy udział ma w niej polska wieprzowina (11,6%) i mleko krowie (10,2%).

Bardzo istotnym czynnikiem skuteczności wspierania produkcji zwierzęcej są cechy regionów w jakich się je stosuje.

Tabela 7

Polska produkcja zwierzęca na tle produkcji w Unii Europejskiej w 2000 roku (wg EUROSTAT)

Wyszczególnienie	Polska	Unia Europejska	Procentowy udział produkcji polskiej w unijnej
Mięso ogółem, tys. ton	3000	38 861	7,7
Wieprzowina, tys. ton	2053	17 586	11,6
Wołowina i cielęcina, tys. ton	418	7462	5,6
Drób, tys. ton	528	8394	6,3
Mleko krowie, mln ton	12 600	123 000	10,2
Jaja kurze, mln szt.	7277	74 291	9,8

Ich celem w UE było zawsze – obok uzupełniania dochodów farmerów – wyrównanie ekonomicznego statusu ludności regionów uboższych z zasobniejszymi. Z przesłanek społecznych (socjalnych) regiony ubogie, jak: Podhale, Sudety, Bieszczady czy wschodnia część Polski, wymagałyby większego wsparcia, natomiast projakościowa i ekonomiczna skuteczność tej pomocy większa jest niewątpliwie w Wielkopolsce, na Pomorzu, Kujawach i Mazowszu, gdzie koncentruje się wyraźnie intensywna produkcja zwierzęca wysokiej jakości. Zarówno programy pomocowe UE, jak i proponowane stawki dopłat nie zawierają jednak w swych kryteriach różnic regionalnych.

W tabelach 8, 9 i 10 podano niektóre stawki dopłat UE w produkcji zwierzęcej. Celem niektórych jest ekstensyfikacja produkcji (tab. 8). Obserwując całokształt skuteczności zarówno wewnętrznej polityki rolnej, jak i programów pomocowych stosowanych przez UE zauważyć można wyraźną prze-

Tabela 8

Stawki dopłat (w euro) na zwierzę – premia ekstensyfikacyjna

Rok	Wariant I przy obsadzie do 1,4 SD*/ha	Wariant II przy obsadzie 1,6-2,0 SD/ha lub 1,4-1,8 SD/ha
2000	100	33 lub 66
2001	100	33 lub 66
od 2002	100	33 lub 66

*SD – sztuka duża

Tabela 9

Stawki dopłat (w euro) na zwierzę – specjalna premia wołowa

Rok	Byczki (raz w życiu)	Wolce (dwa razy w życiu, w wieku 9 i 21 miesięcy)	Krowy mamki
2000	160	122	163
2001	185	136	182
od 2002	210	150	200

Tabela 10
Stawki dopłat (w euro) na zwierzę – premia ubojowa

Rok	Byki, wolce, krowy i jałówki w wieku do 8 miesięcy	Cielęta w wieku 1-7 miesięcy
2000	27	17
2001	53	33
od 2002	80	50

wagę rozwoju przemysłu spożywczego nad sferą produkcji surowcowej, tj. rolnictwa. Pozarolnicze cele programu SAPARD (tab. 11) prawdopodobnie pogłębią tę tendencję. Wpłynąć też mogą w pewnym zakresie pośrednio na rozwój rolnictwa i produkcji zwierzęcej. Nie rzuca to jednak optymistycznie na możliwości długookresowego zrównoważonego rozwoju gospodarki żywnościowej w ogniwach surowcowym i przetwórczym. Ta nierównowaga może być przyczyną kosztownych turbulencji w przyszłości.

Publikacja dofinansowana przez Fundusz Współpracy ze środków Programu Agro-Info na zlecenie Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej.

Tabela 11
Pozarolnicze cele programu SAPARD o pośrednim oddziaływaniu na rolnictwo

Poprawa przetwórstwa produktów zwierzęcych	50% kosztów na 1 zakład do 6 000 000 zł na restrukturyzację i dodatkowo na inwestycje 1 100 000 zł na rzecz grup producenckich. Podmiot może się ubiegać o pomoc kilkakrotnie, a wysokość na 1 projekt nie może być niższa niż 125 000 zł.
Wsparcie restrukturyzacji przetwórstwa owocowo-warzywnego	40% kosztów i nie więcej niż 1 100 000 zł na 1 zakład w czasie programu. Dodatkowo może być przyznana pomoc w wysokości 2 200 000 zł na inwestycje na rzecz grup producenckich. Grupy i ich związki mogą się ubiegać ponadto o pomoc w łącznej wysokości 2 200 000 zł dla każdej. Można się ubiegać kilkakrotnie. Na 1 projekt nie mniej niż 125 000 zł.
Zaopatrzenie w wodę	840 000 zł na gminę
Oczyszczanie ścieków komunalnych	700 000 zł na gminę, 1 700 000 zł na związki międzygminne
Gospodarka odpadami	300 000 zł na gminę, 1 300 000 zł na związki międzygminne
Drogi gminne i powiatowe	do 630 000 zł na gminę
Zaopatrzenie w energię	do 420 000 zł na gminę lub liczba inwestycji międzygminnych x 420 000 zł

Charakterystyka stada krów rasy piemontese oraz krów z udziałem genów tej rasy użytkowanych w gospodarstwie rolnym w Besku

**Janusz Ryszard Mroczek, Grażyna Mielech,
Piotr Molenda, Maria Ruda**

Uniwersytet Rzeszowski

Mięsna rasa bydła piemontese została wyhodowana na północy Półwyspu Apenińskiego. W przeszłości była użytkowana wielokierunkowo, obecnie zaliczana jest do grupy bydła ras mięsnych średniej wielkości, charakteryzujących się dobrą jakością tuszy. Łącznie z rasą marchigiana stanowi ponad 50% populacji rodzimych krów mięsnych wpisanych do ksiąg hodowlanych we Włoszech [3].

Wyjątkowość selekcji bydła piemontese wynika z faktu, że tereny na których jest utrzymywane (region Piemontu oraz część Lombardia i Ligurii) odznaczają się trudnymi warunkami środowiskowo-przyrodniczymi. Suche lata i stosunkowo ostre zimy powodują, że pastwiskowy chów bydła jest utrudniony. Pomimo pewnych ograniczeń w dostępności paszy, wynika-

jących z uwarunkowań przyrodniczych Piemontu, zwierzęta tej rasy uzyskują bardzo dobre wyniki w opasie [1].

Ze względu na szybkie tempo wzrostu, jak również dobrą jakość mięsa, rasa piemontese używana jest do krzyżowania towarowego w wielu krajach Europy [5, 8, 11]. O jej atrakcyjności decydują: dobre umięśnienie lędźwi i zadu, wysokie wskaźniki wartości rzeźnej oraz wysoki potencjał opasowy cieląt czysto rasowych i mieszańców. Odtuszczenie zewnętrzne mięśni jest ograniczone, natomiast obecność tłuszczu śródmięśniowego zapewnia trwałość i dobry smak mięsa, co decyduje o jego doskonałych walorach kulinarnych. W obecnej strategii hodowlanej tej rasy zakłada się uzyskiwanie zwierząt wcześniej dojrzewających, odznaczających się szybkim tempem wzrostu, dobrą wydajnością rzeźną, wysokim udziałem najcenniejszych wyrębów w tuszy oraz delikatnością kośćca i skóry [2, 6, 7].

Celem niniejszej pracy była charakterystyka wartości użytkowej krów rasy piemontese za pomocą wybranych parametrów zootechnicznych. Materiał badawczy stanowiły krowy czysto rasowe oraz krowy z 50% udziałem genów rasy piemontese, które użytkowano w gospodarstwie rolnym „SIR-RIOPOL” w Besku koło Rymanowa, w latach 1999-2001. Zwierzęta w okresie letnim utrzymywane były całodobowo na pastwisku, zaś w okresie zimowym przebywały w oborze ściółkowej, gdzie podstawą żywienia było dobrej jakości siano łąkowe oraz kiszzonka z kukurydzy. Na podstawie obserwacji, jak również dostępnej dokumentacji hodowlanej obliczono następujące wskaźniki użytkowości rozrodczej: wiek pierwszego pokrycia, długość okresu ciąży, długość okresu międzywycieleniowego oraz szacowana wydajność mleka za pierwszą laktacją. Ponadto dokonano oceny biometrycznej krów po pierwszym wycieleniu, jak również urodzonych cieląt za pomocą następujących wskaźników: masa ciała, wysokość w kłębie, obwód klatki piersiowej, wysokość w krzyżu oraz indeks masywności. Uzyskane dane liczbowe opracowano